

Nauka o dřevě

*Mikroskopická stavba dřeva
listnatých dřevin*

2005/2006

Mikroskopická stavba dřeva

Listnaté dřeviny

- vývojově mladší -> anatomické elementy již specializovány

Dřevo listnatých dřevin odlišuje od dřeva jehličnanů:

- 1) přítomnost cév
- 2) nepravidelné uspořádání axiálních elementů na P řezu
- 3) složitější struktura
- 4) vyšší variabilita šířek dřeňových paprsků

Mikroskopická stavba dřeva

Listnaté dřeviny

- základní anatomické elementy dřeva:

- 1) cévy
- 2) libriformní vlákna
- 3) tracheidy
- 4) parenchymatické buňky

Anatomické elementy dřeva listnáčů

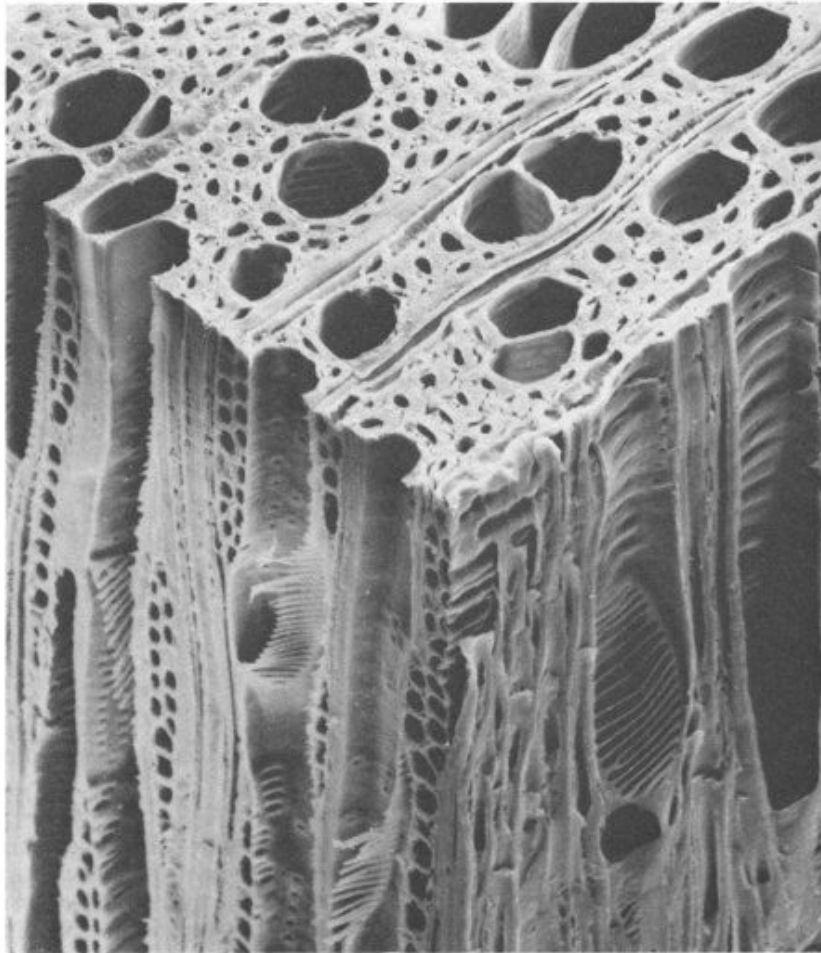
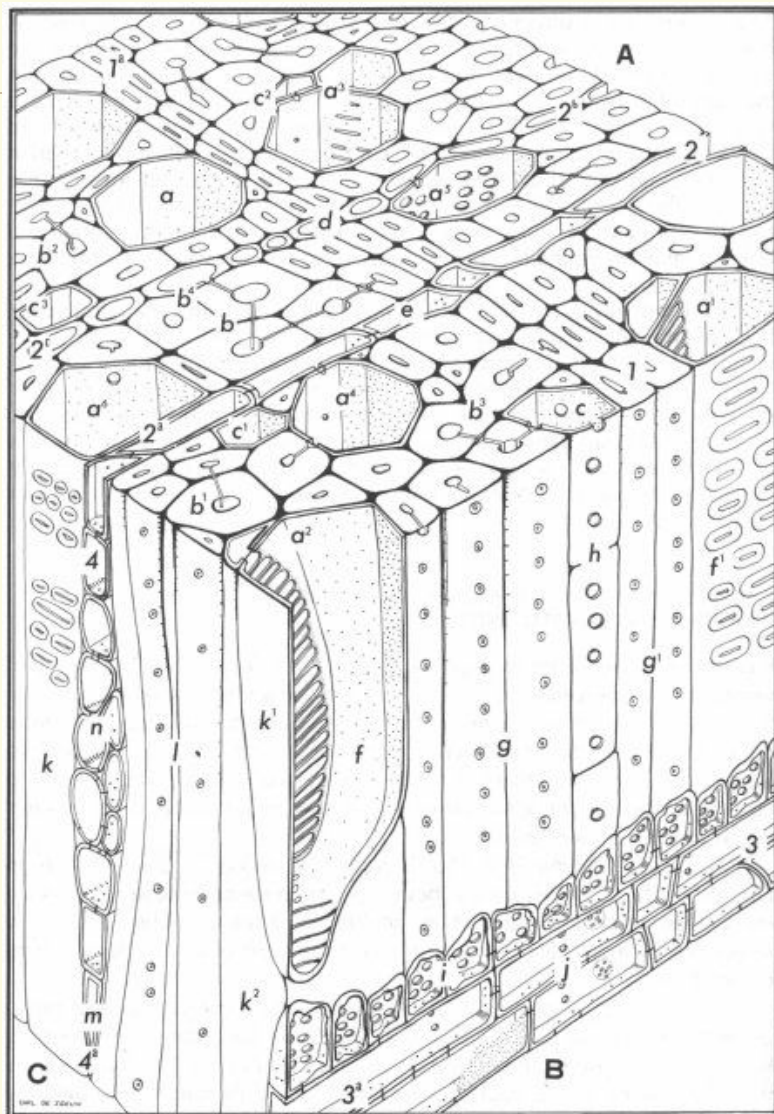

Figure 5-1 Sweetgum (*Liquidambar styraciflua* L.) wood as viewed with the scanning electron microscope. The structures visible are described in Fig. 5-2. (350×) (Courtesy of Center for Ultrastructure Studies, State University of New York, College of Environmental Science and Forestry, Syracuse, N.Y.)

3D struktura dřeva listnaté dřeviny

Anatomické elementy dřeva listnáčů

3D struktura dřeva listnaté dřeviny -- schéma

Anatomické elementy dřeva listnáčů

1) cévy (složeny z cévních článků)

tvar

Cévní článek je buňka, která má příčné buněčné stěny rozrušené. Zbytky příčných BS se nazývají *perforace*.

zastoupení: 10-20 %

- zvyšuje se po výšce kmene

funkce

vodivá

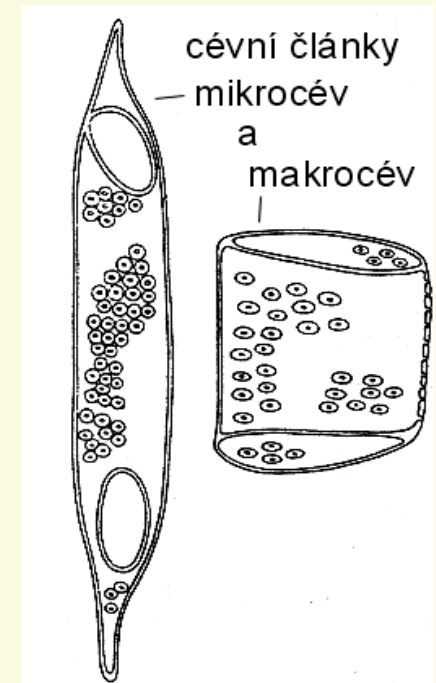
typy

jarní cévní články – příčné rozměry $> 100 \mu\text{m}$

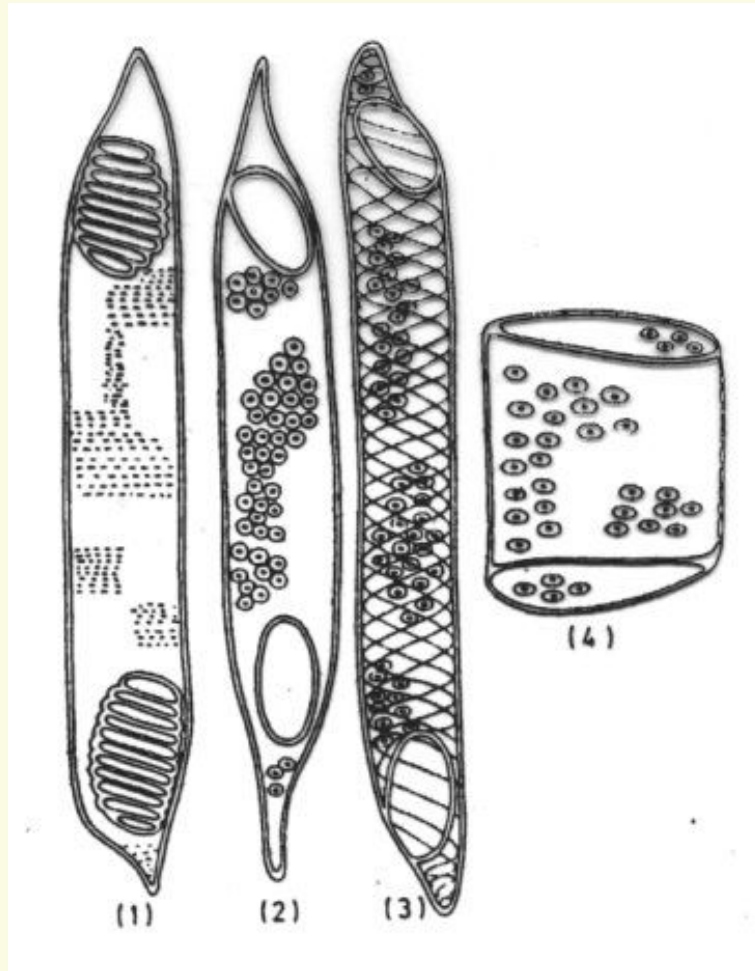
letní cévní články - příčné rozměry $< 100 \mu\text{m}$,

rozměry

délka: až 18 m (cévy), 150-1200 μm (cévní články)

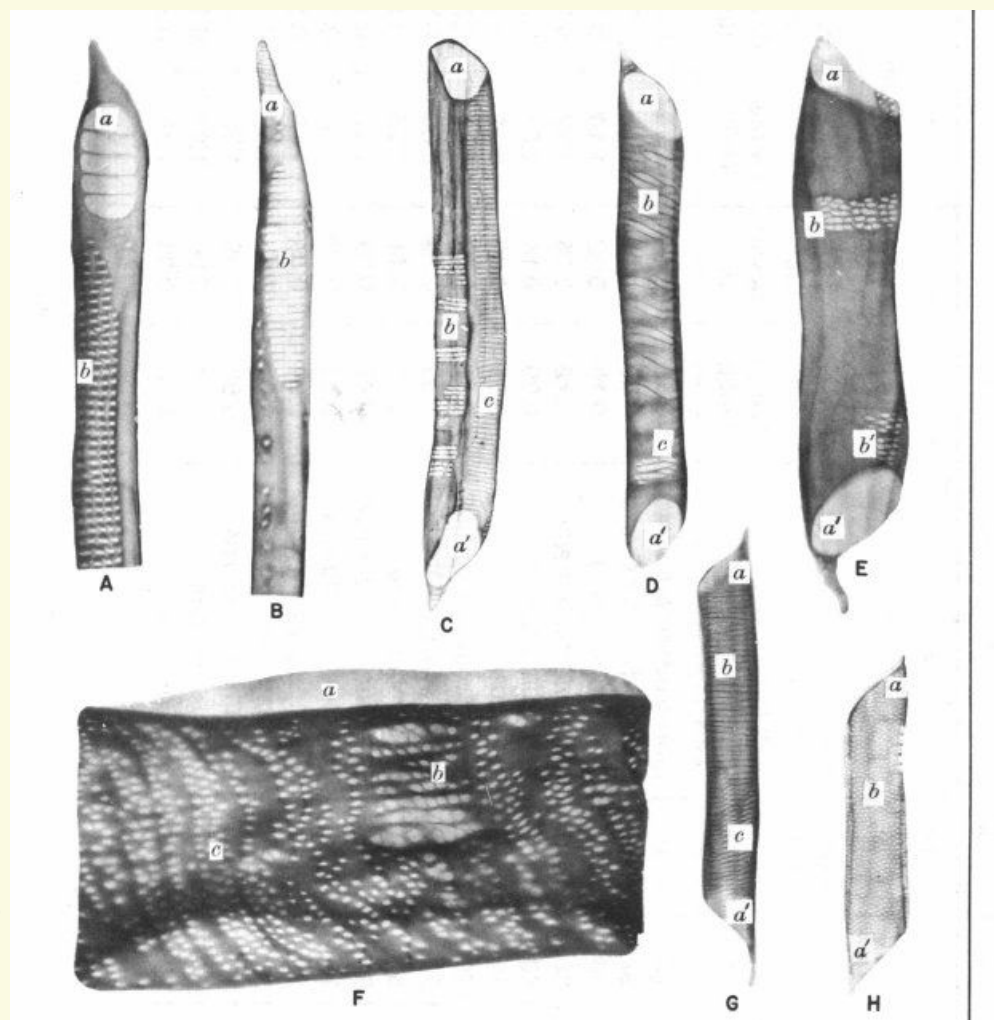

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Typy cévních článků

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Figure 5-4 Types of vessel elements in hardwoods. (115×)

(A) Portion of a vessel element of yellow-poplar (*Liriodendron tulipifera* L.) showing a scalariform perforation plate with few bars (a), and opposite pitting (b).

(B) Portion of a vessel element of sweetgum (*Liquidambar styraciflua* L.) showing spiral thickening at tip (a), and scalariform perforation plate with many bars (b).

(C) A vessel element of cucumbertree (*Magnolia acuminata* L.) showing simple perforations at the ends (a, a'), several cross fields on the radial face (b), and scalariform pitting composed of linear pits on the tangential wall (c).

(D) A vessel element of yellow buckeye (*Aesculus octandra* Marsh.) showing simple perforations at the ends (a, a'), spiral thickening (b), and a cross field (c).

(E) A vessel element of black willow (*Salix nigra* Marsh.) showing simple perforations at the ends (a-a'), and two cross fields (b-b').

(F) Annular (ring-shaped) vessel element from the early wood of chestnut [*Castanea dentata* (Marsh.) Borkh.] showing simple perforations at the upper end (a), a cross field (b), and strips of pits leading to vasicentric tracheids (c).

(G) A vessel element of silver maple (*Acer saccharinum* L.) showing tailed ends (a-a') on the same side, spiral thickening (b), and pits leading to longitudinal parenchyma (c).

(H) A vessel element of butternut (*Juglans cinerea* L.) showing short tails (a-a') on opposite sides, and intervessel pitting on the tangential wall (b).

(Photographs (A), (B), (D), (E), (F), (G), and (H), inclusive, by C. H. Carpenter; photograph (C) by W. M. Harlow.)

Anatomické elementy dřeva listnáčů

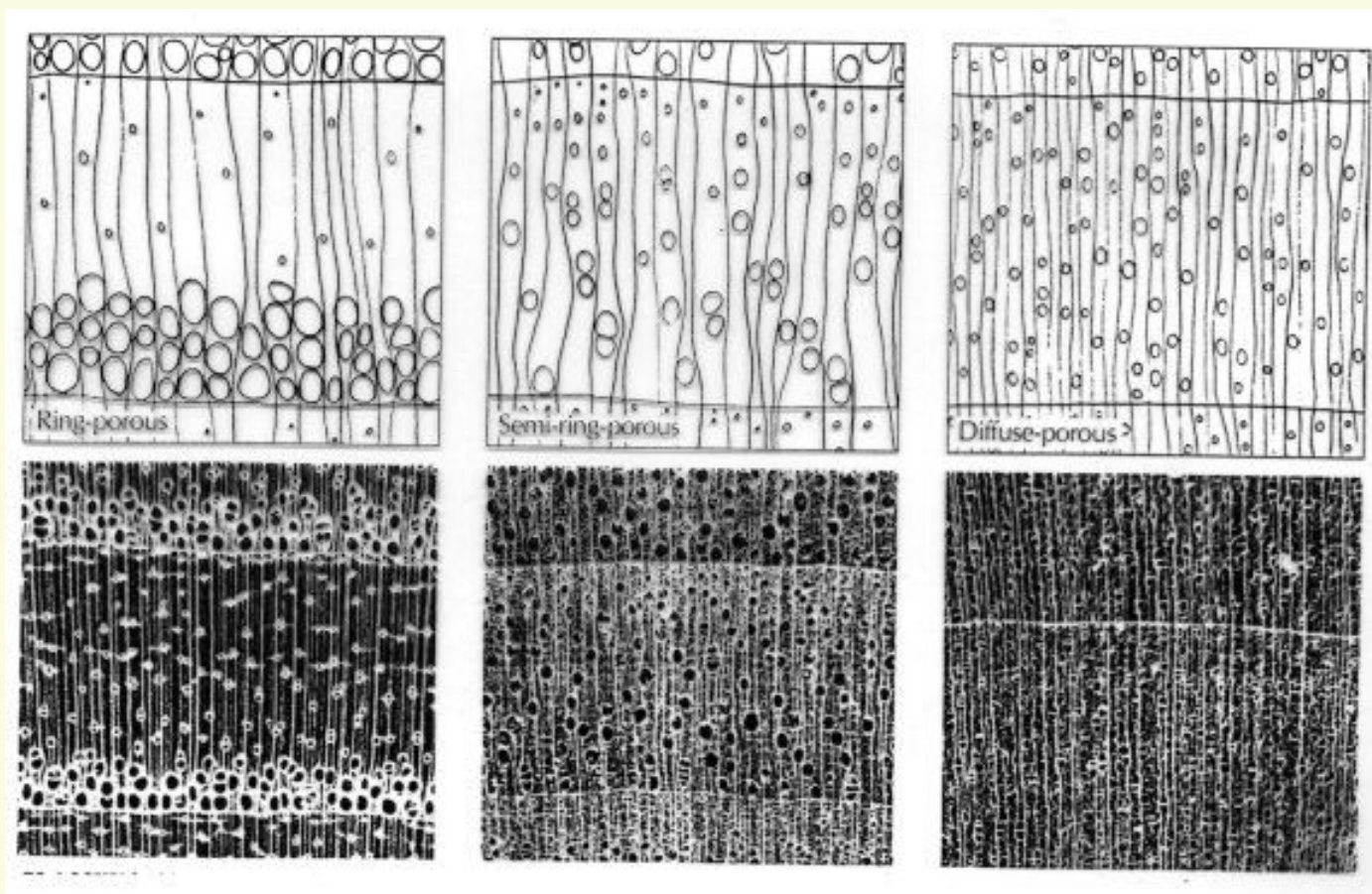
Rozdělení cévních článků podle délky

- a) *krátké* ($< 350 \mu\text{m}$): AK, JS, JM, VR, HR
- b) *středně dlouhé* ($350\text{--}800 \mu\text{m}$): BR, JV, PT, HB, OR
- c) *dlouhé* ($> 800 \mu\text{m}$): OL

Rozdělení cévních článků podle příčných rozměrů

- a) *velmi úzké* ($< 50 \mu\text{m}$): JV, HR, BK, JS, JM
- b) *úzké* ($50\text{--}100 \mu\text{m}$): BR, OL, TP, HB, TR, AK, DB, kaštanovník
- c) *středně široké* ($100\text{--}200 \mu\text{m}$): OR, AK, JM
- d) *velmi široké* ($> 200 \mu\text{m}$): DB. kaštanovník. JS, PJ

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Rozdělení dřev listnatých dřevin na skupiny podle uspořádání a typu cév na P řezu

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Rozdělení dřev dubů do skupin

TABLE 10.1: SOME MAJOR SPECIES OF THE RED OAK AND WHITE OAK GROUPS (*QUERCUS*)

Red Oak Group

<i>Q. coccinea</i>	Scarlet oak
<i>Q. falcata</i>	Southern red oak
<i>Q. kelloggii</i>	California black oak
<i>Q. palustris</i>	Pin oak
<i>Q. rubra</i>	Northern red oak
<i>Q. velutina</i>	Black oak

White Oak Group

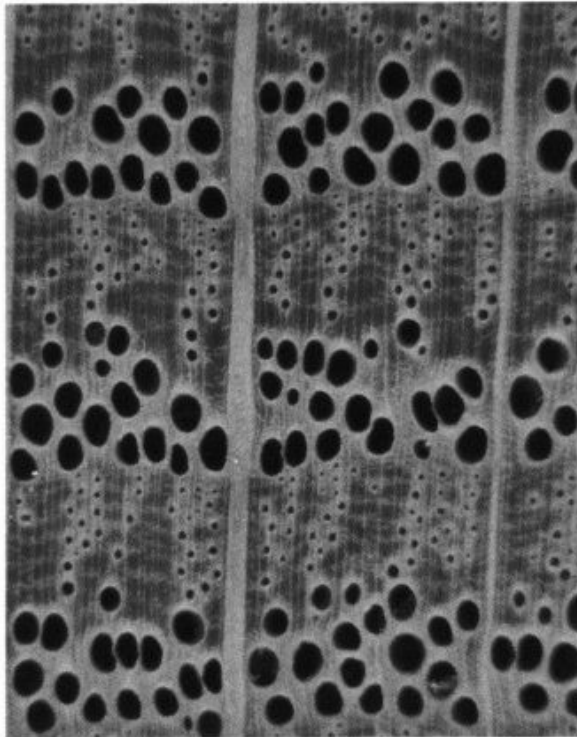
<i>Q. alba</i>	White oak
<i>Q. bicolor</i>	Swamp white oak
<i>Q. garryana</i>	Oregon white oak
<i>Q. lyrata</i>	Overcup oak
<i>Q. macrocarpa</i>	Bur oak
<i>Q. petraea</i>	Sessile oak
<i>Q. prinus</i>	Chestnut oak
<i>Q. robur</i>	European oak
<i>Q. stellata</i>	Post oak

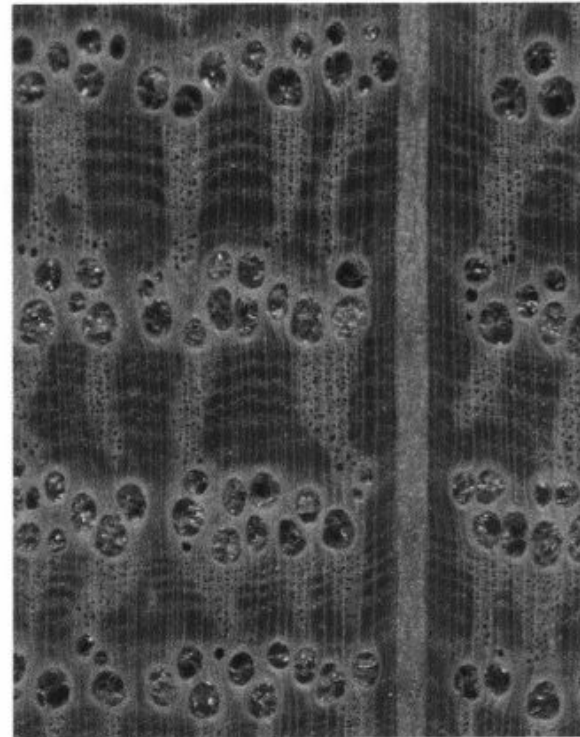
Anatomické elementy dřeva listnáčů

RED OAK AND WHITE OAK

The oaks are recognized by their ring-porous arrangement and extremely large rays. When viewed with a hand lens, a transverse surface of red oak has fewer distinct latewood pores, as compared to the numerous, indistinct latewood pores in white oaks. Tyloses are usually abundant in white oak heartwood, sparse to absent in red oaks.

NORTHERN RED OAK

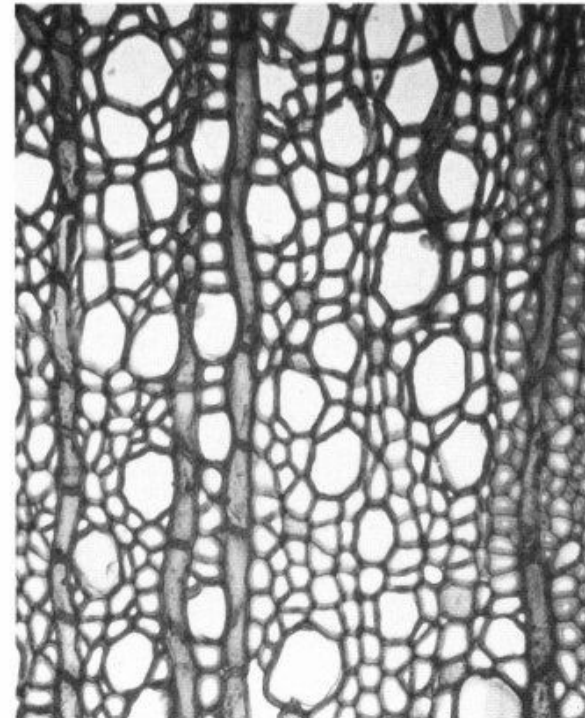
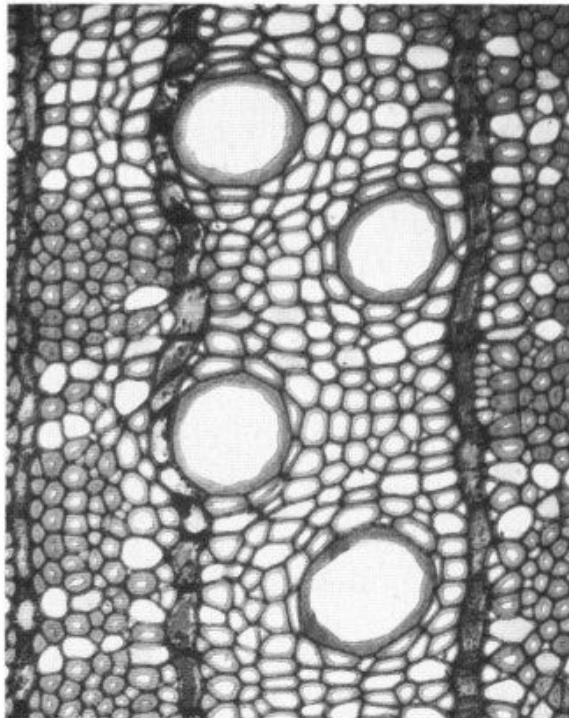
WHITE OAK

Anatomické elementy dřeva listnáčů

LATEWOOD PORES IN OAKS

In red oaks (left), latewood pores are solitary, with thick walls. In white oaks (right), the smaller, more numerous latewood pores have thin walls and may occur in multiples. (125x)

Anatomické elementy dřeva listnáčů

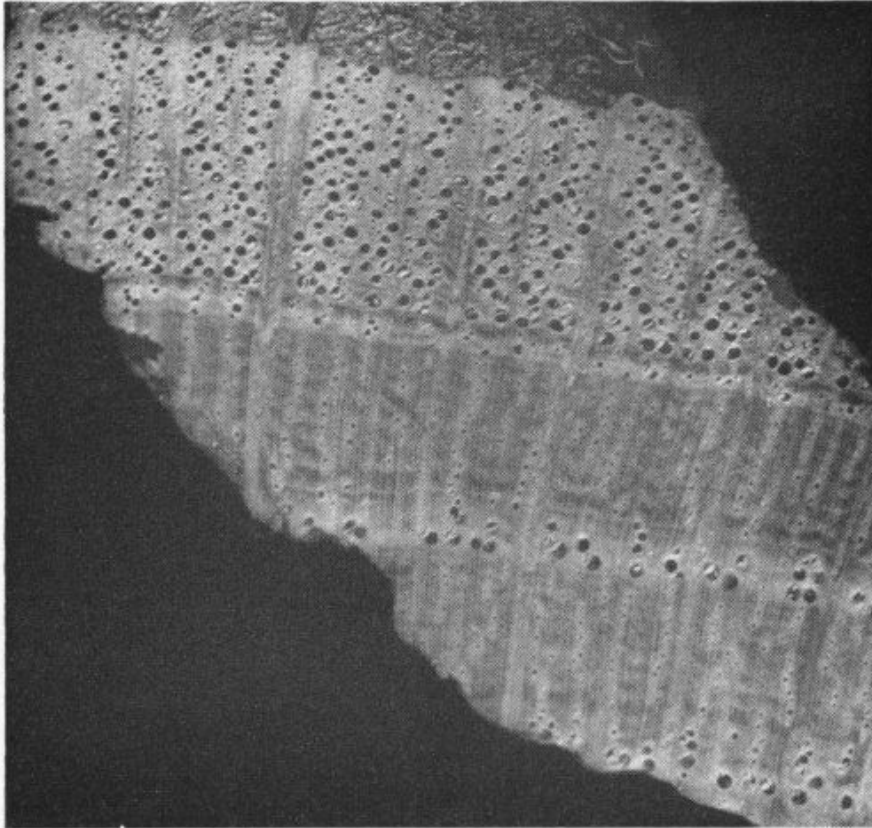
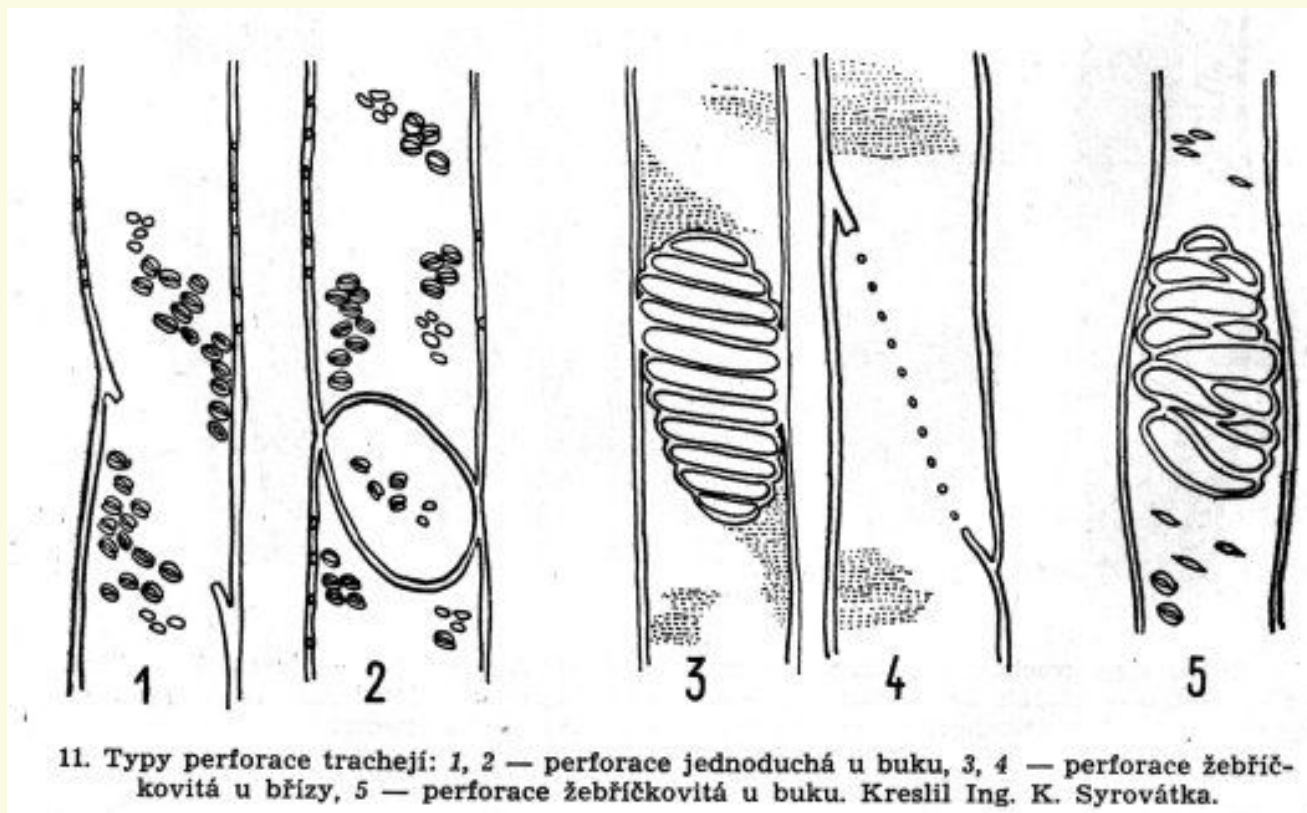

Fig. 102.—An Oak, ? Turkey Oak (*Quercus cerris*); a small piece of transverse surface showing apparent change in structure from ring porous to diffuse porous wood. In fact, the lower two growth rings are relatively wide, the wood being fairly fast grown; the upper apparent ring is about twenty rings of very slow grown wood, in which late-wood is, virtually, non-existent ($\times$ about 8).

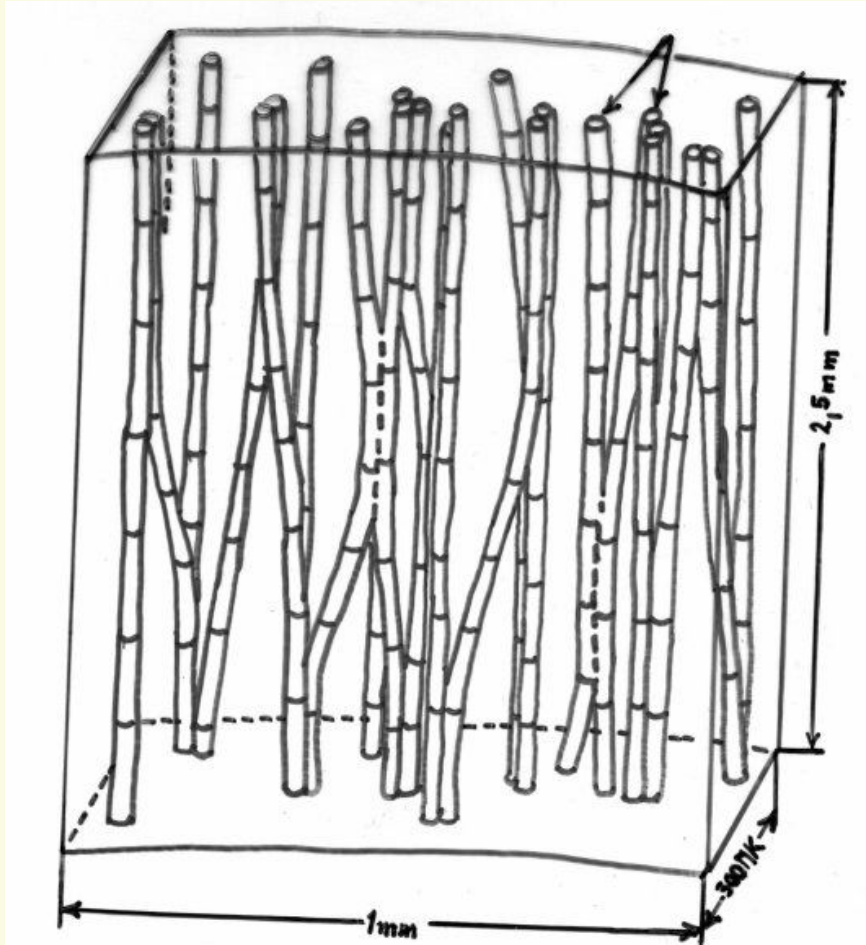
Anatomické elementy dřeva listnáčů

Typy perforace cév

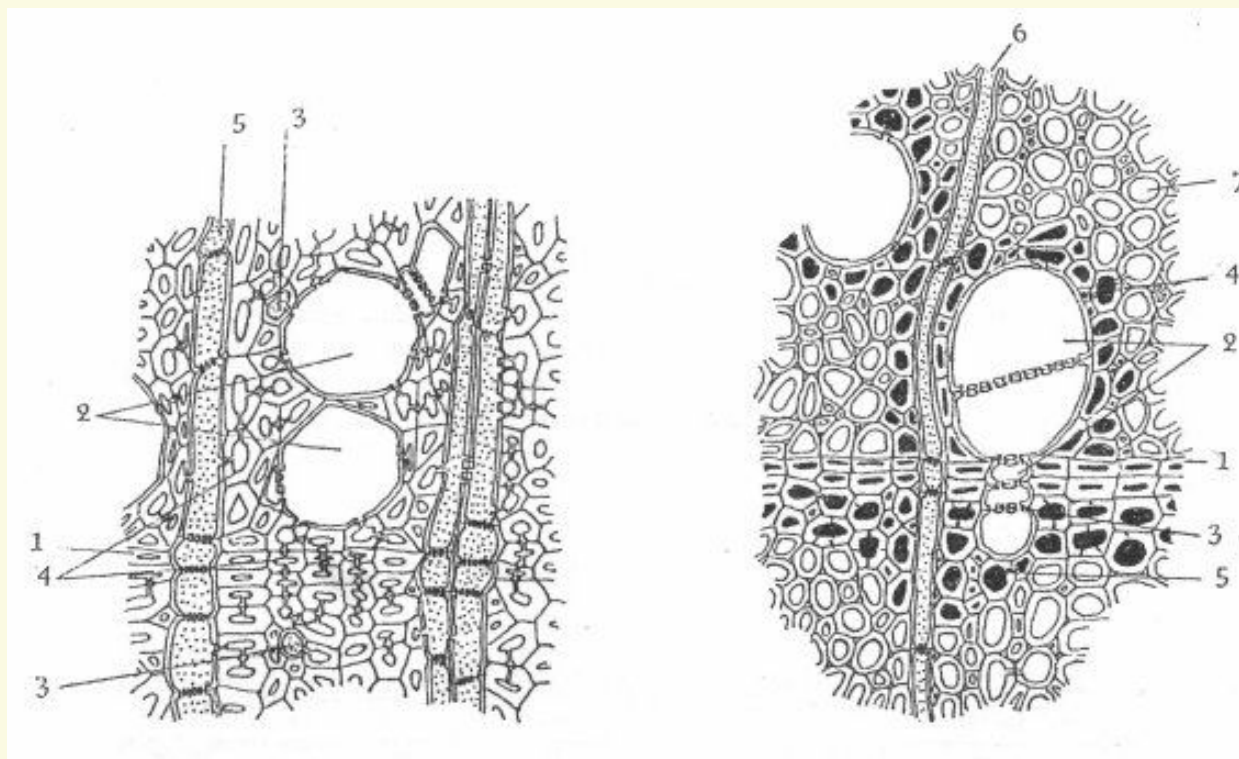

Anatomické elementy dřeva listnáčů

3D uspořádání cév ve dřevě topolu (schéma)

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Nepropojené (vlevo) a propojené (vpravo) cévy na hranici letokruhu u dřeva BK a JV

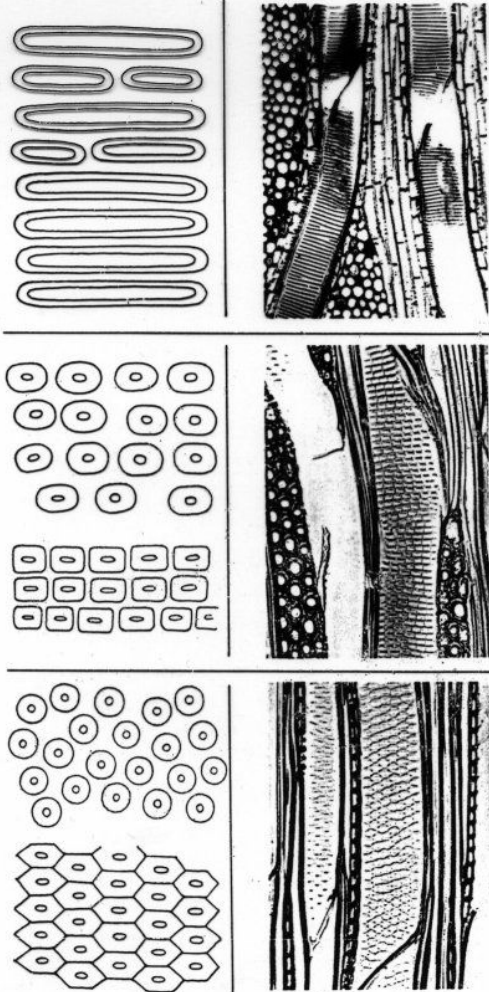
Anatomické elementy dřeva listnáčů

Ztenčenininy buněčných stěn cév (cévních článků)

- typická ztenčenina: dvojtečka (= dvůrkaté ztenčeniny)
- stavba: chybí *torus*
- členění dle velikosti:
  - a) velmi malé ($< 4 \mu\text{m}$): BR
  - b) malé ($4\text{--}7 \mu\text{m}$): OL
  - c) středně velké ($7\text{--}10 \mu\text{m}$): HB
  - d) velké ($> 10 \mu\text{m}$): kaštanovník
- členění dle počtu na 1 mm^2 plochy BS cévy:
  - a) málo početné ($n < 10$): tropická dřeva
  - b) početné ($n = 10\text{--}20$): tropická dřeva
  - c) velmi početné ($n > 20$): většina našich dřev

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Rozložení a tvar dvojteček na stěnách cév

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Thyly

= parenchymatické buňky, které prorostly přes dvojtečky do lumenů cév

- typy:

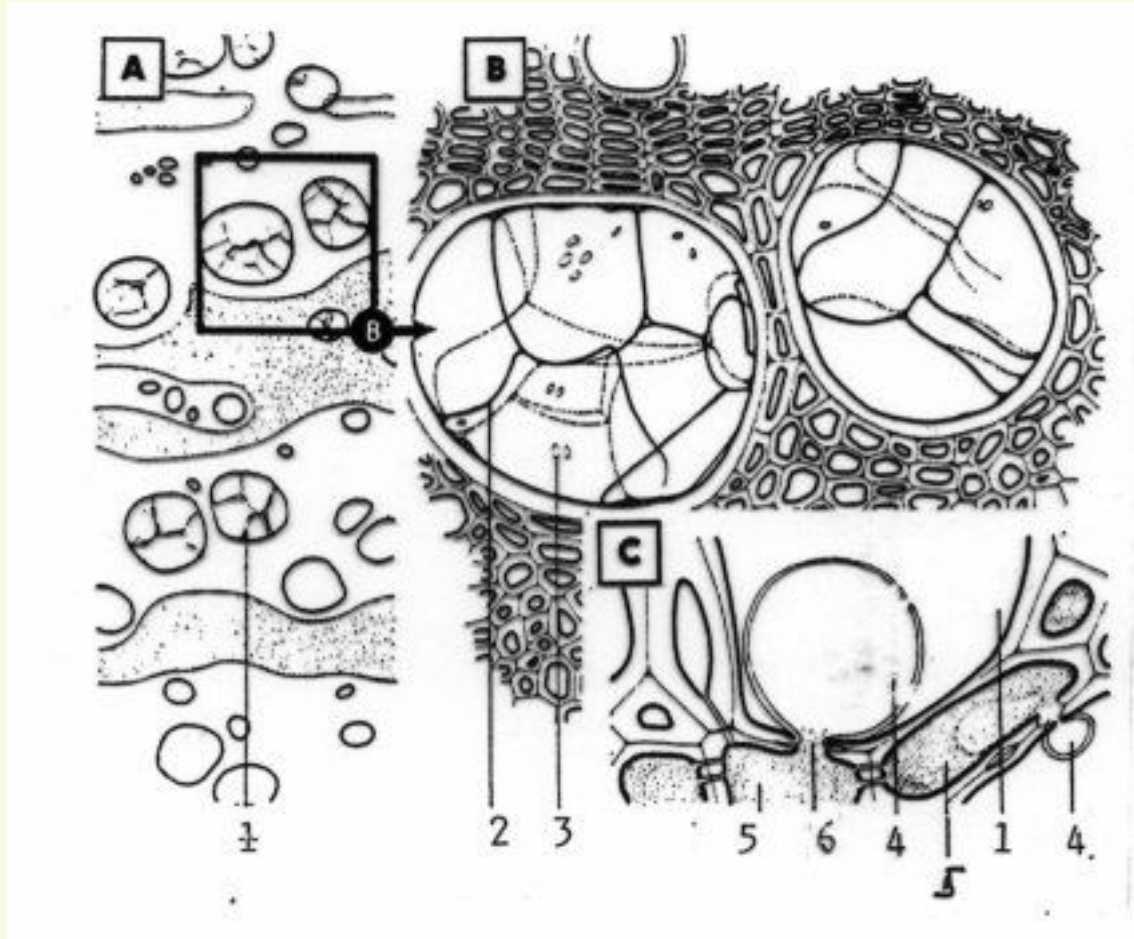
a) tenkostěnné = živé

b) tlustostěnné = mrtvé

- výskyt: typicky u makropórů kruhovitě pórovitých listnáčů a u TP, BR, BK, OR aj.

- vliv: na fyz. a mech. vlastnosti dřeva

Anatomické elementy dřeva listnáčů

*Thyly v cévách
(Robinia
pseudoaccacia)*

Anatomické elementy dřeva listnáčů

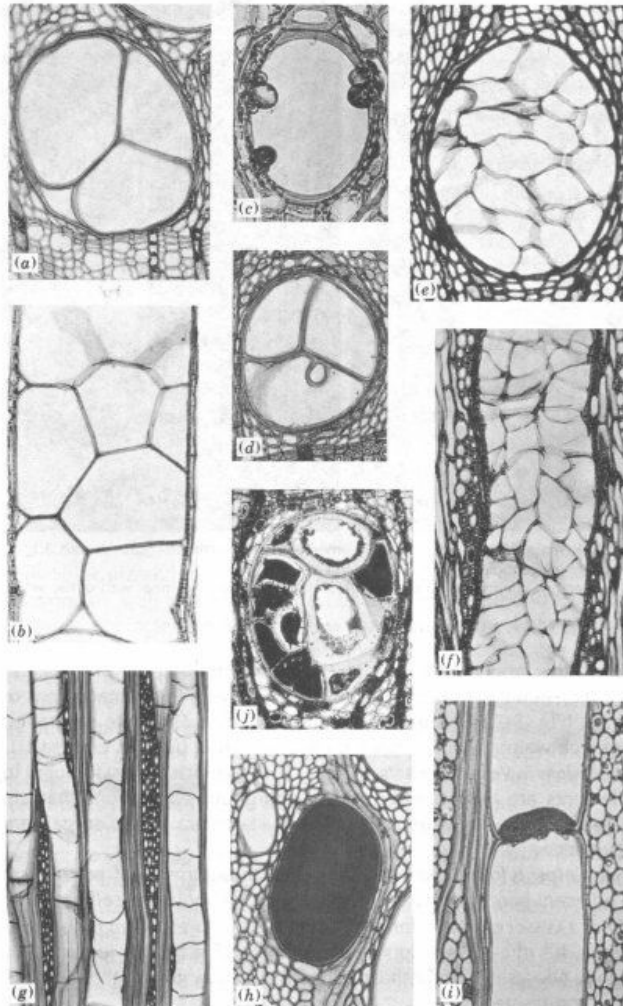

Figure 5-8 Inclusions in the vessels of hardwoods.

- (a) Tyloses in an early-wood pore of post oak (*Quercus stellata* Wangerh.); walls somewhat thickened. (115×)
- (b) Portion of an early-wood vessel element (t) of post oak (*Q. stellata* Wangerh.) showing contiguous tyloses in lateral view. (115×)
- (c) Tyloses in the bud stage in a late-wood pore of live oak (*Q. virginiana* Mill.). (225×)
- (d) Secondary tylosis bud forming on the wall of a tylosis in blue oak (*Q. douglasii* Hook. & Arn.). (115×)
- (e) Thin-walled tyloses in an early-wood pore of black oak (*Q. velutina* Lam.). (115×)
- (f) Portion of an early-wood vessel (t) of black locust (*Robinia pseudoacacia* L.) showing thin-walled tyloses in lateral view. (115×)
- (g) Uniseriate rows of tyloses in the vessels of beech (*Fagus grandifolia* Ehrh.); the upper and lower walls (which are in contact) appear as nearly horizontal transverse partitions arranged in a ladder-like series. (115×)
- (h) A pore of honeylocust (*Gleditsia triacanthos* L.) occluded with gum. (115×)
- (i) A gum plug at the juncture of two vessel elements in large-leaved mahogany (*Swietenia macrophylla* King). (115×)
- (j) Sclerosed, pitted tyloses, with dark contents, in a pore in Emory oak (*Quercus emoryi* Torr.). (115×)

[Photographs (a) to (f), inclusive, by S. Williams.]

Anatomické elementy dřeva listnáčů

2) libriformní vlákna

tvar a orientace

Protáhlé zašpičatělé buňky. Rovnoběžně s osou kmene.
Tvoří 50-60 % objemu dřeva listnáčů.

funkce

- mechanická

typy

délka a tloušťka se zvyšuje od *j.d.* k *l.d.*

rozměry

délka: 0,2-2,2 mm

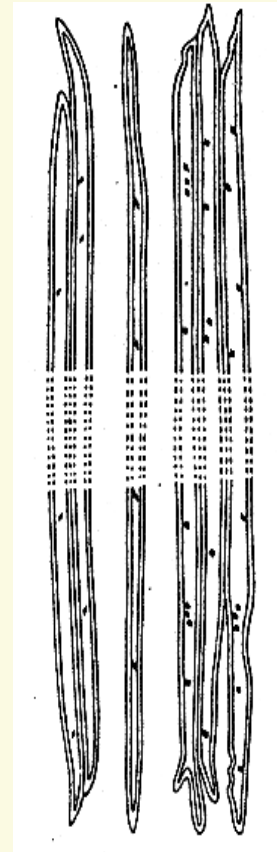
šířka: 15-50 μm

tl. BS: 3-7 μm

Délka a tloušťka BS $\uparrow$ od *j.d.* k *l.d.* (+ 15–20 %)

Délka a tloušťka BS $\uparrow$ od dřeně k obvodu kmene

Délka a tloušťka BS $\downarrow$ od báze kmene ke koruně

Anatomické elementy dřeva listnáčů

3) tracheidy

funkce

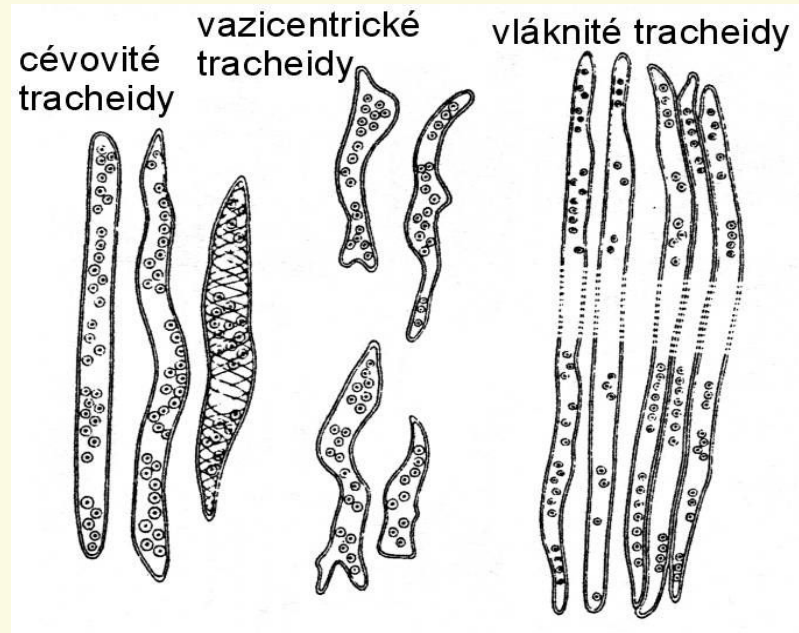
- vodivá, mechanická, zásobní

typy

- vláknité (DB, kaštanovník, OR, PL)
- vazicentrické (DB, kaštanovník)
- cévovité (JM, AK, DB, OR, BK)

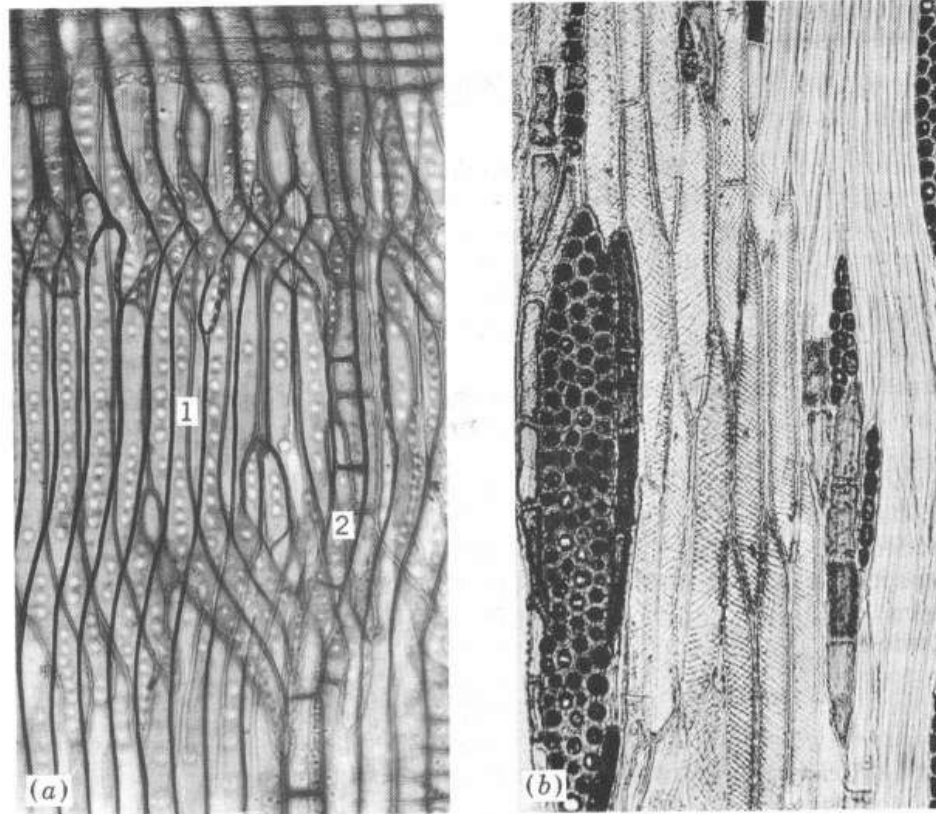
rozměry

délka: do 0,5 mm

Anatomické elementy dřeva listnáčů

3) tracheidy

Figure 5-9 Vasicentric and vascular tracheids in hardwoods.
(a) Overlapping vasicentric tracheids with bordered pits (1) and a strand of longitudinal parenchyma (2), in chestnut [*Castanea dentata* (Marsh.) Borkh.] (r). (240×)
(b) Vascular tracheids with spiral thickening, which grade into small vessel members elsewhere in the wood. Slippery elm (*Ulmus rubra* Mühl.) (t). (160×)

Anatomické elementy dřeva listnáčů

4) parenchymatické buňky

tvár

Protáhlý hranolovitý tvar. Na příčném průřezu zpravidla čtvercový až okrouhlý průřez.

zastoupení

8-35 % objemu dřeva listnáčů

ztenčeniny

- jednoduché (tečky)

typy

buňky uložené kolmo na osu kmene tvoří:
dřeňové paprsky

buňky uložené rovnoběžně s osou kmene tvoří:
axiální dřevní parenchym

podílí se také na stavbě *thyl* a *hojivého parenchymu* (= *dřeňové skvrny*)

Anatomické elementy dřeva listnáčů

---

a) axiální dřevní parenchym (zastoupení: 20 %)

orientace

Rovnoběžně s osou kmene.

typy buněk dle tvaru

- obdélníkové
- vřetenovité

funkce

- zásobní

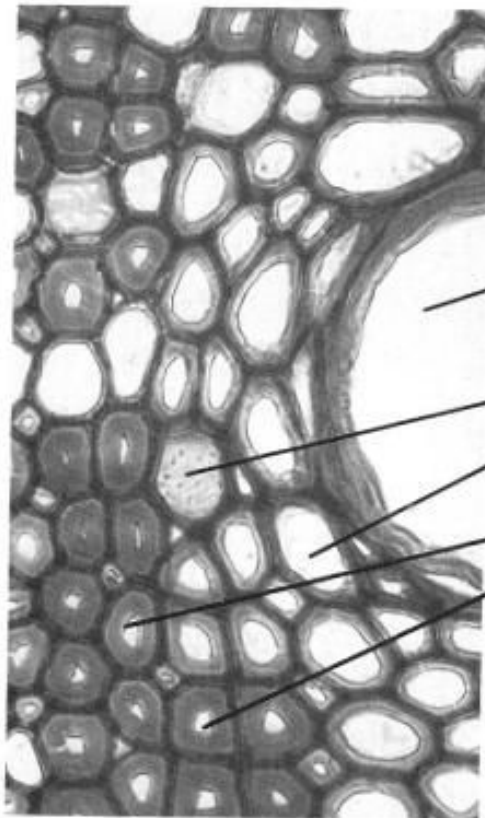
typy

- a) apotracheální
- b) paratracheální
- c) svazkový

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Axiální dřevní parenchym z pohledu *P* řezu

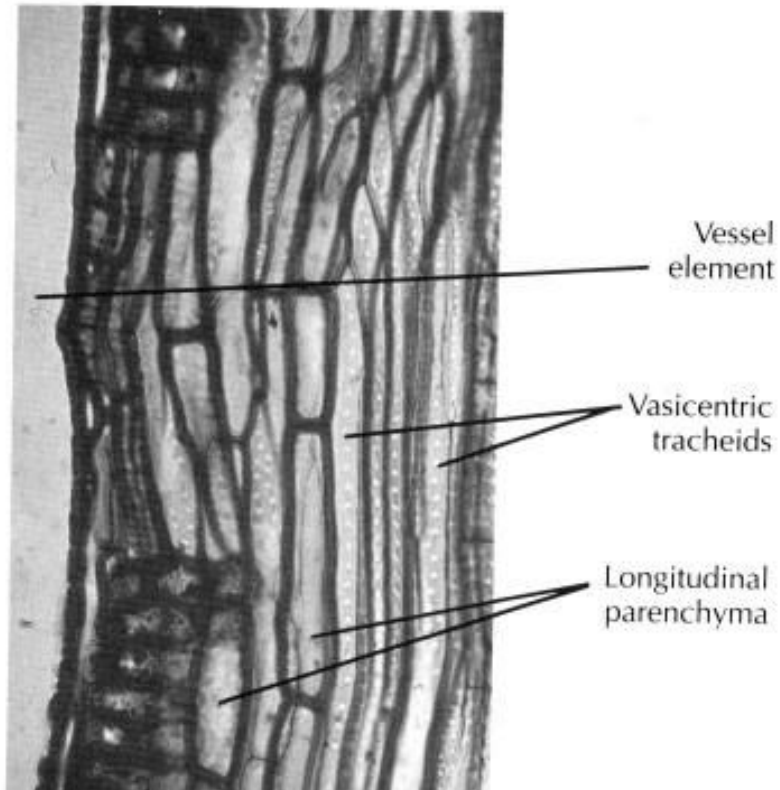
V – céva

P – ax. parenchym

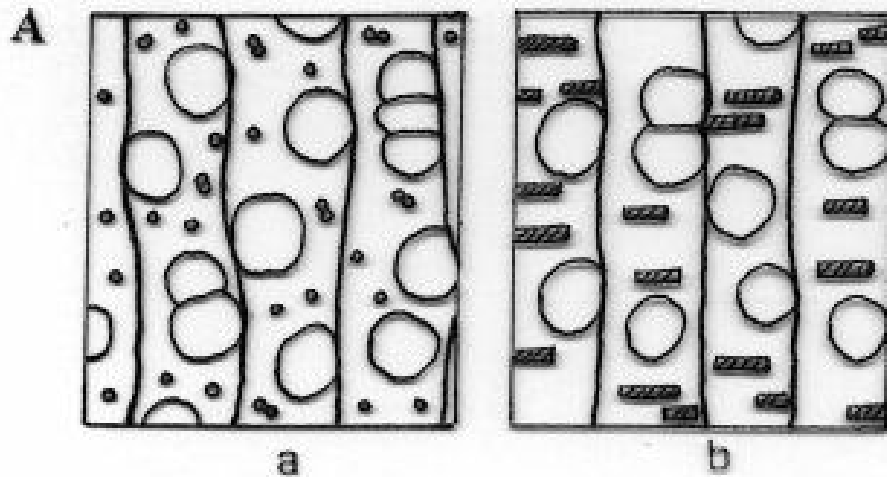
F – libriformní vlákna

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Axiální dřevní parenchym – na podélných řezech

Anatomické elementy dřeva listnáčů

JV, HB, HR

LP, HB, BK, OR

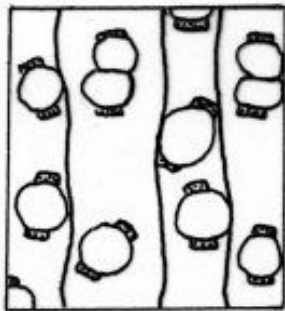
Axiální parenchym apotracheální

a) difuzní

b) rozptýleně nakupený

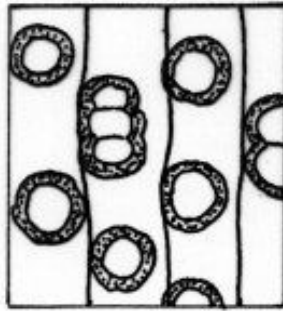
Anatomické elementy dřeva listnáčů

B

c

PJ, TR, OR

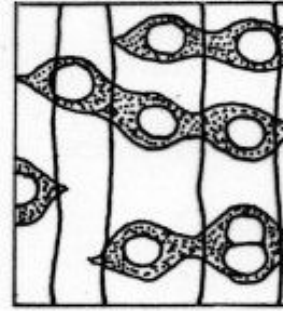
d

JS

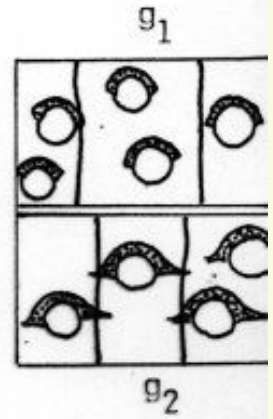
e

AK

f

tropická dřeva

g₁

g₂

Axiální parenchym paratracheální

c) skupinový

d) vazicentrický

e) vazicentrický křídlovitý

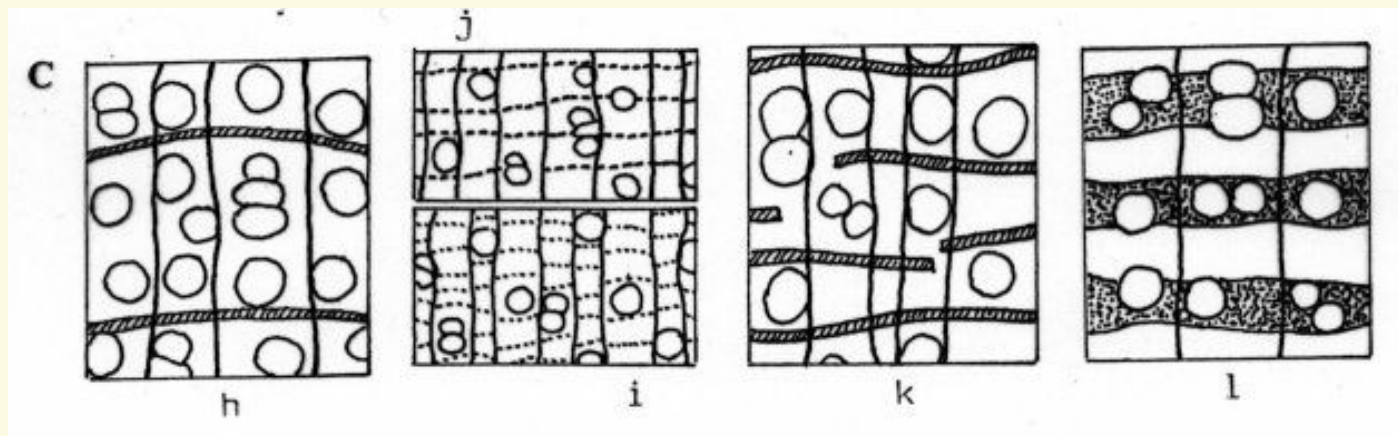
f) křídlovitě splývavý

g1) jednostranně vazicentrický

g2) jednostranně vazicentrický křídlovitý

Anatomické elementy dřeva listnáčů

JS, JM, MO

DB, LP
OR

tropická dřeva

Axiální parenchym svazkový

h) hraniční

j) tangenciálně síťovitý

i) žebříčkovitý

k) l) koncentrický

Anatomické elementy dřeva listnáčů

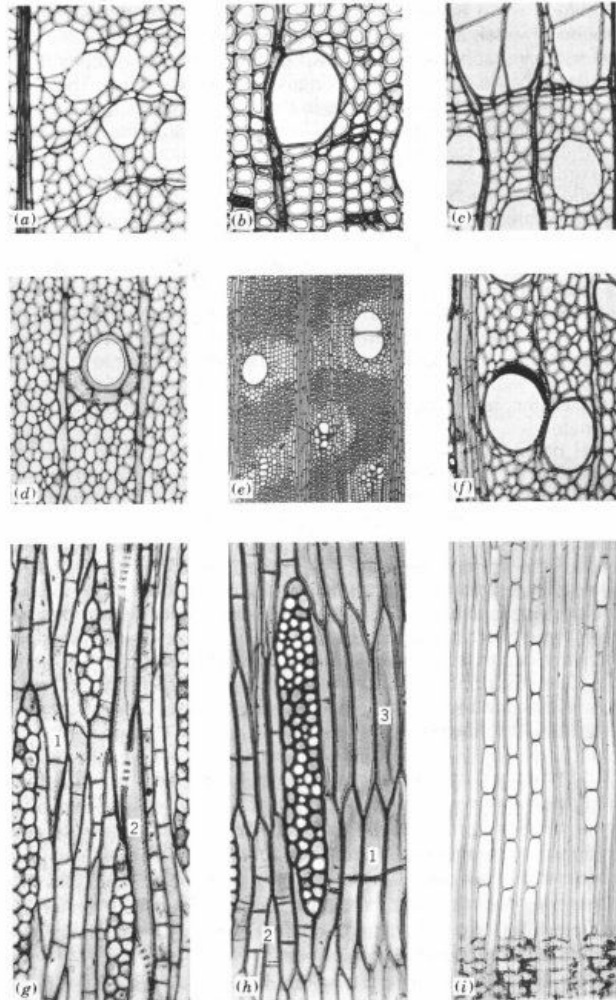

Figure 5-11 Longitudinal (axial) parenchyma in hardwoods.

- (a) Longitudinal apotracheal-banded parenchyma (x) in basswood (*Tilia americana* L.). (150×)
- (b) Longitudinal diffuse-in-aggregates parenchyma (dark cells) (x) in yellow birch (*Betula alleghaniensis* Britton). (150×)
- (c) Marginal parenchyma (x) on the outer margin of an annual ring in eastern cottonwood (*Populus deltoides* Bartr.). (150×)
- (d) Vasicentric paratracheal parenchyma (x) nearly encircling a late-wood pore in white ash (*Fraxinus americana* L.). (150×)
- (e) Paratracheal confluent parenchyma (x) in honeylocust (*Gleditsia triacanthos* L.). (40×)
- (f) Xylem tissue (x) devoid of axial parenchyma in black cherry (*Prunus serotina* Ehrh.). Axial parenchyma is extremely sparse in this wood. (150×)
- (g) Strands of axial parenchyma (1), and a late-wood vessel (2), with scalariform perforation plates, in lateral, tangential view. [*Sassafras albidum* (Nutt.) Nees]. (150×)
- (h) Strands of axial parenchyma composed of two (1) and four (2) units, and fusiform longitudinal parenchyma cells (3), in lateral, tangential view. Black locust (*Robinia pseudo-acacia* L.). (150×)
- (i) Portions of a number of strands of axial parenchyma, separated by fibers, in lateral, radial view. Scarlet oak (*Quercus coccinea* Muenchh.). (150×)

Anatomické elementy dřeva listnáčů

---

b) dřeňové paprsky (zastoupení 10–20 % objemu dřeva)

orientace

- kolmo k ose kmene.

typy

homogenní dř. p.

- tvořen pouze parenchymatickými buňkami jednoho tvaru

heterogenní dř. p.

- tvořen parenchymatickými buňkami různých tvarů (např. ležaté + stojaté)

vrstevnatost

jednovrstevné až mnohovrstevné

funkce

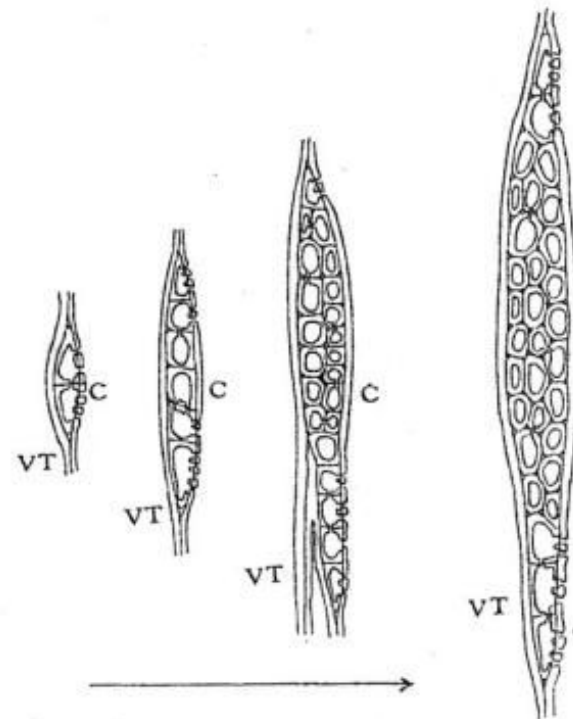
- zásobní, vodivá

V bělovém dřevě často tvořeny živými parenchymatickými buňkami.

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Vznik dřevných paprsků

- vznikají dělením kambiálních iniciál dřevných paprsků
- nejprve mají axiálně protáhlý tvar >>> příčné přehrádky >>> snižování výšky

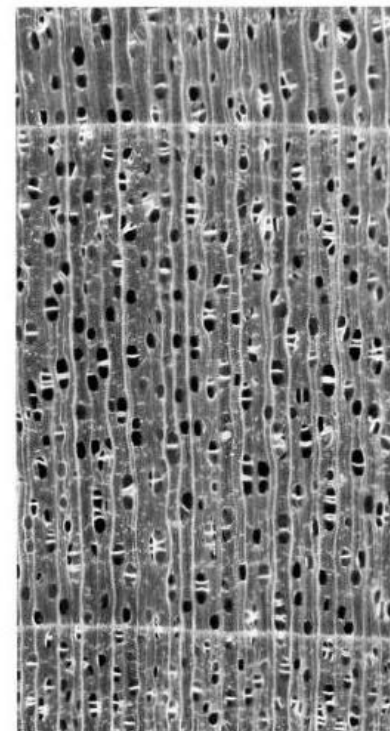
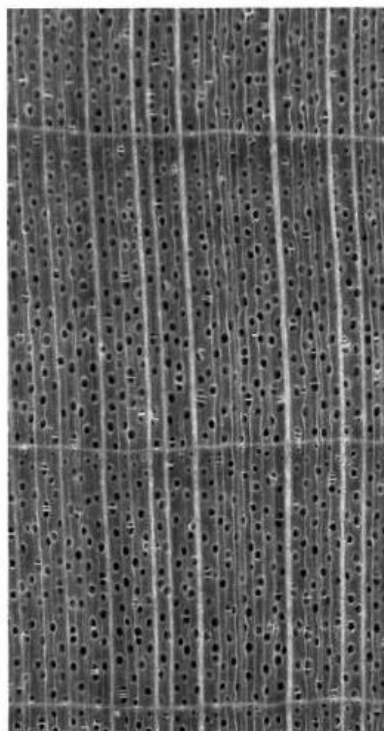
Anatomické elementy dřeva listnáčů

Dřeňové paprsky – z pohledu P řezu

- pásy buněk kolmé na letokruhy

Hodnotí se:

- a) vrstevnatost
- b) počet na plochu
- c) relativní vzdálenost
- d) teoret. počet cév mezi dř.p.
- e) rozšíření na hranici letokruhu

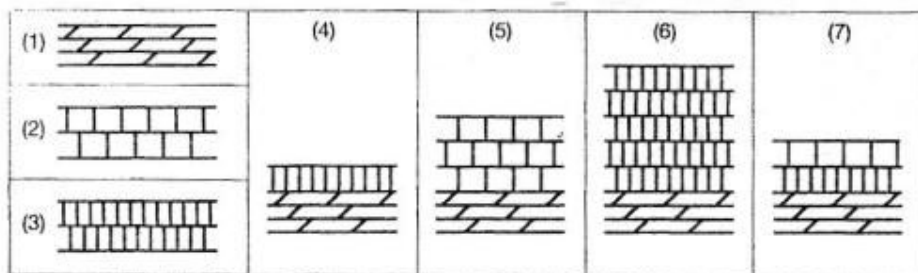
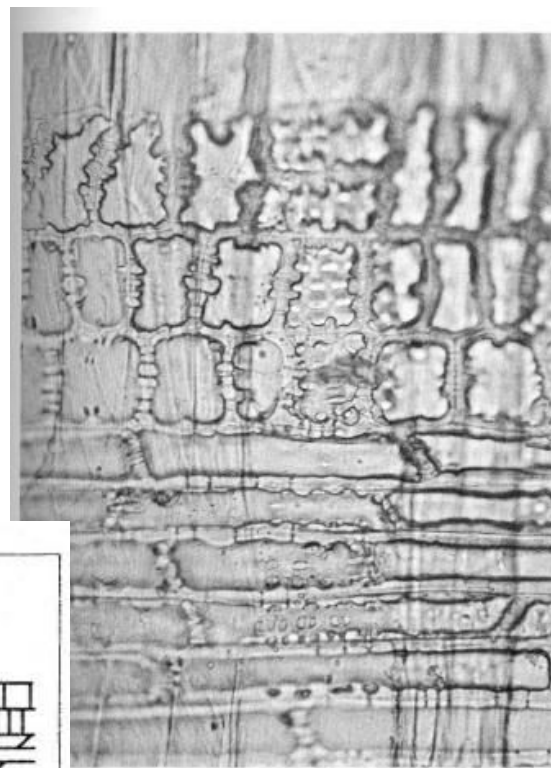
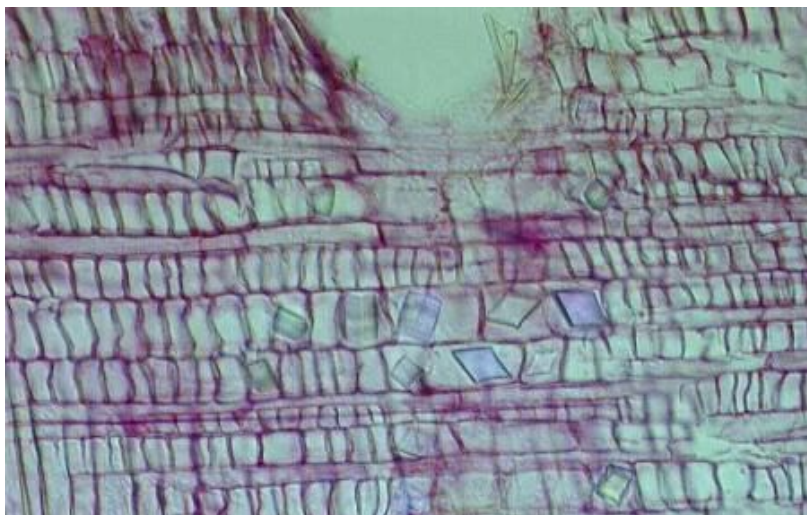

JV a BR

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Dřeňové paprsky – z pohledu R řezu

- určuje se typ paprsku: *homogenní* × *heterogenní*

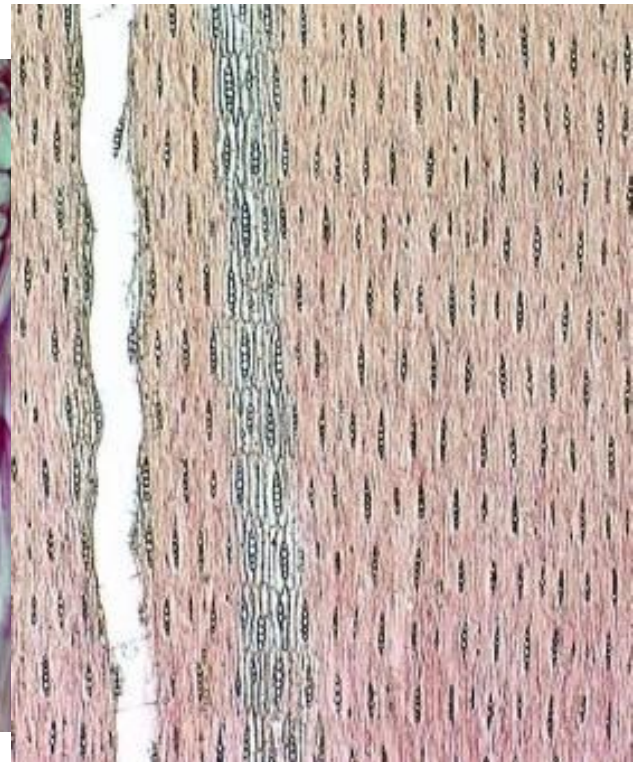
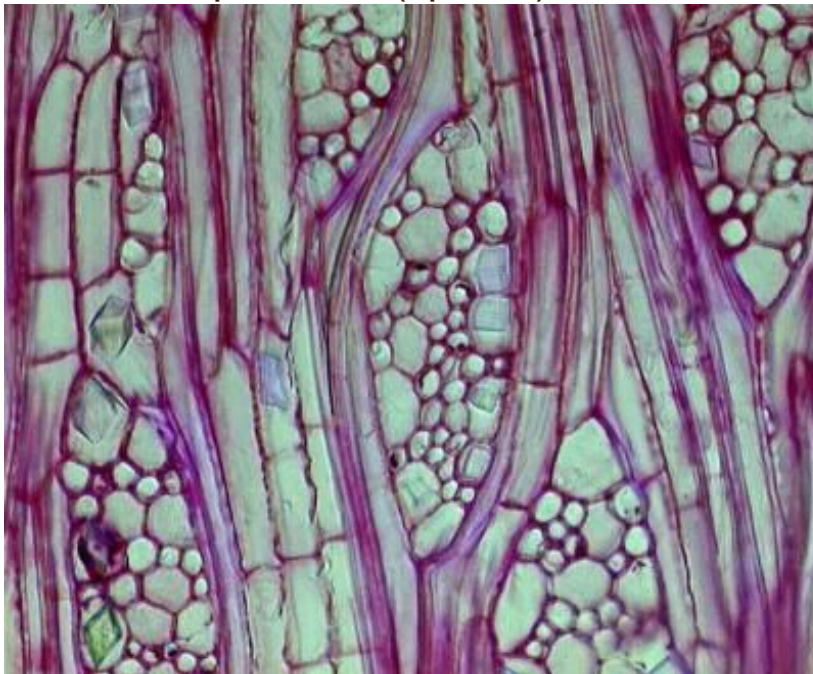

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Dřeňové paprsky – z pohledu T řezu

- určuje se typ paprsku: *homogenní* × *heterogenní*
- řadové uspořádání (vpravo)

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Dřeňové paprsky – dle šířky a výšky a četnosti

- a) jednovrstevné (1)
- b) vícevrstevné (1–10)
- c) mnohvrstevné (> 10)

- a) nízké (300–500 μm) – JS, JM, OR, HR, BR, JV
- b) středně vysoké (500–800 μm) – LP, BK
- c) vysoké (nad 800 μm) – DB, PL

U většiny domácích druhů 6–9 paprsků/mm

Anatomické elementy dřeva listnáčů

Dřeňové paprsky – dle vztahu k vodivým elementům

Parenchymatické buňky

a) kontaktní

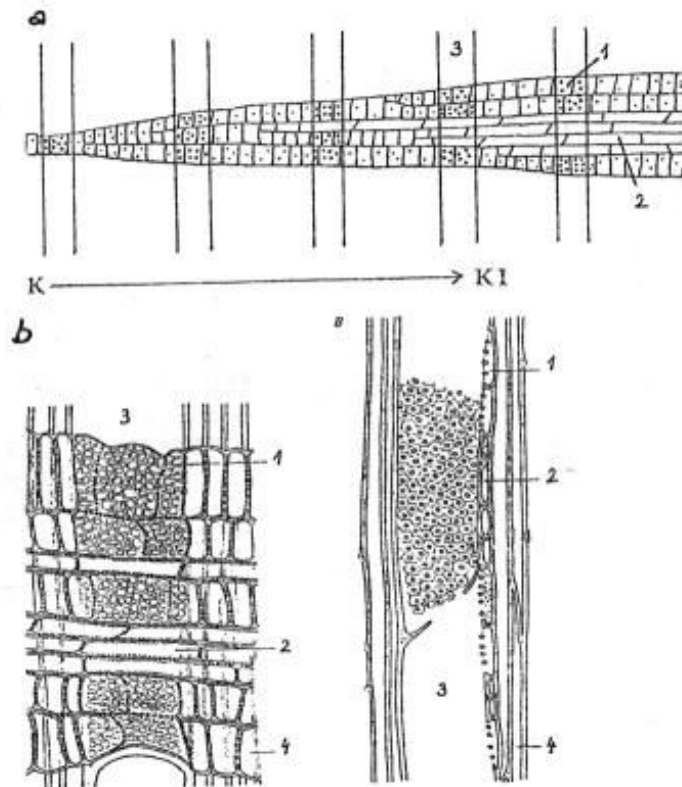
b) izolační

Dřeňové paprsky

a) kontaktní

b) kontaktně-izolační

c) izolační

Anatomické elementy dřeva listnáčů

prostorové uspořádání anatomických elementů

